

MATEMATICA O LATURĂ A VIETII

TRAIAN LALESCU (12 iulie 1882- 15 iunie 1929)

„Omul care a fost: temeinic ca bănăţeanul, serios ca ardeleanul, iubitor de frumos ca moldoveanul și cu spiritul sprinţar ca bucureşteanul.”

Traian Lalescu (n. 12 iulie/24 iulie 1882, Bucureşti - d. 15 iunie 1929, Bucureşti), academicianul și matematicianul român, a fost fiul unui modest funcționar de bancă, bănăţean originar din Cornea, județul Caraș-Severin, mama fiind, după părinți, ardeleană. A purtat toată viața amprenta mediului atât de variat în care s-a format datorită peregrinărilor din copilărie pe care le-a făcut împreună cu familia. Indiferent de situația materială el a fost un strălucit elev și premiantul de onoare al tuturor școlilor pe care le-a frecventat. Încă elev fiind, a fost remarcat ca un real talent în matematică prin contribuția sa la *Gazeta Matematică*.

În țară, a predat la gimnaziile din Giurgiu și București înainte de a deveni conferențiar și apoi profesor la Universitatea din București și apoi la Timișoara. În 1900, a intrat primul la concursul de admitere la Școala Națională de Poduri și Șosele, dar după trei ani a renunțat, pentru a se înscrie la Matematică, la Facultatea de Științe din București.

Traian Lalescu a studiat matematicile la Iași și la București, unde i-a avut ca profesori pe Gheorghe Țițeica, Spiru Haret, Emil Pangrati, Anton Davidoglu și Nicolae Coculescu. Marele matematician român, Traian Lalescu a fost profesor la Universitatea din București și la Politehnicele din Timișoara.

A înființat Institutul Politehnic "Traian Vuia" și a fost primul său rector (1920). În amintirea și cu respectul cuvenit marelui matematician a fost construit : Monumentul lui Traian Lalescu la Timișoara (1930)

Cu o bursă modestă a studiat la Paris unde, în 1908 și-a susținut teza de doctorat cu titlul „*Sur l'équation de Volterra*”. Această lucrare va fi considerată prima contribuție de seamă în domeniul *ecuațiilor integrale* și îi va aduce stima marelui matematician Vito Volterra (la Sorbona). Ilustrul matematician Volterra a fost atât de impresionat de lucrarea lui Lalescu, încât a introdus rezultatele acesteia în propria sa lucrare „*Lecții asupra ecuațiilor integrale și integro-diferențiale*”.

Tot la Paris a obținut și diploma de inginer la *Școala Superioară de Electricitate*.

Personalitate proeminentă a școlii matematice românești, are contribuții în multiple domenii ale matematicii pure și aplicate, contribuții foarte importante care au găsit o rapidă răspândire în lumea matematică internațională. S-a ocupat în special de Teoria ecuațiilor integrale și de aplicarea lor la rezolvarea unor probleme din Teoria ecuațiilor diferențiale, aducând contribuții însemnate în acest domeniu. A publicat cel dintâi tratat din lume asupra ecuațiilor integrale "*Introducere la teoria ecuațiilor integrale*" (1911). Are studii și în domeniul *ecuațiilor funcționale*, al *seriilor trigonometrice*, *fizicii matematice*, *geometriei*, *mecanicii*, *algebrei* și *istoriei matematicii*.

În 1920, a fost însărcinat provizoriu cu lucrările de organizare și conducere a Școlii Politehnice din Timișoara, devenind apoi primul său rector, până în 1921, timp în care a contribuit esențial la dezvoltarea școlii naționale de matematică și a cercetării.

Traian Lalescu s-a dovedit a fi nu doar un matematician vizionar, dar și un excelent administrator. Direcția în care a îndreptat institutul face ca, astăzi, acesta să numere 10 facultăți, 14.000 de studenți și 2.000 de cadre didactice, și să fie proprietarul unui remarcabil fond imobiliar (împreună cu anexele necesare)

Matematicianul Traian Lalescu a scris lucrări valoroase în domeniul ecuațiilor integrale și al seriilor trigonometrice, a ținut cursuri și conferințe prin care a făcut cunoscute *Teoria relativității* și *Calculul tensorial* - preocupări foarte noi pe atunci, și a ținut cursuri asupra *Teoriei electromagnetismului*. În 1921, sub îndrumarea sa, a apărut primul număr al Revistei matematice din Timișoara.

În sprijinul predării matematicilor în învățământul superior și mediu, Traian Lalescu a publicat valoroase lucrări cu caracter didactic : în 1924 a scris manualul „Calculul algebric”, iar între 1920 și 1927 a compus cele patru volume intitulate „Tratat de geometrie analitică”.

Viziunea lui Traian Lalescu privea, însă, mai mult decât matematicile. El a generat un stil de viață, a creat modele pentru cei tineri. Desena frumos, cânta la violoncel, traducea din italiană. Era bun prieten cu Tonitza, Medrea sau Zamfiropol-Dall. Pentru o vreme, a găzduit un tânăr bănățean sfios, student la Belle Arte, în talentul căruia a crezut și căruia i-a dat o odaie cu fața la răsărit, ca să aibă lumină când lucrează: marele pictor de mai târziu Corneliu Baba.

În februarie 1916, din inițiativa unui grup de studenți și profesori din capitală, a luat ființă *Clubul Universitar București*, astăzi *Sportul studențesc*. Primul președinte al grupării nou înființate a fost nimeni altcineva decât Traian Lalescu. Mai târziu, în 1920, lua ființă la Timișoara *Societatea Sportivă Politehnică*, unul din principalii susținători ai acestei acțiuni fiind, o dată în plus, Traian Lalescu. „*Perioadele premergătoare din dezvoltarea unei stări culturale își câștigă importanța lor deosebită prin numărul dificultăților care stau în însăși inerția lucrurilor. Trebuie o viteză inițială, trebuie un suflet care să dea din căldura lui energia necesară pentru a învinge această inerție, trebuie un avânt*”, explica Traian Lalescu ce l-a inspirat în demersurile sale.

Astăzi, trei licee din București, Hunedoara și Reșița, precum și o stradă din Timișoara se mândresc să îi poarte numele. Continuând tradiția, în viitor, poate, se va încheia formalitățile înființării unei fundații omonime al cărei scop principal să fie sprijinirea tinerilor matematicieni români.

Priceput la oameni, Gheorghe Țițeica nu s-a înșelat când l-a prezentat pe Traian Lalescu viitorilor săi socri spunând despre el că are un cap care face cât șapte moșii; deși a trăit doar 47 de ani, Traian Lalescu, a devenit profesor universitar, deputat de Caransebeș și Membru al Academiei Române.

Întărind peste timp spusele lui Țițeica, academicianul Grigore C. Moisil, părintele informaticii românești, îl considera pe Traian Lalescu unul din cei mai de seamă matematicieni pe care i-a avut țara noastră, unul din făuritorii școlii matematice din România și unul din matematicienii de seamă din lumea întregă.

Traian Lalescu a murit la 15 iunie 1929 la București. Din anul 1990 devine membru post-mortem al Academiei Române.

*Material cules de Prof. Maria Vladu-Ene
Școala cu clasele I-VIII “Mihai Viteazul” Alexandria*